

<https://doi.org/10.46630/nisun.9.2020>

Библиотека
НАУЧНИ СКУПОВИ

Уредник издавачког центра
Проф. др Душан Стаменковић

Програмски одбор

Др Наталија Јовановић, редовни професор, декан Филозофског факултета
Др Владимир Хедрих, ванредни професор, продекан за међународну сарадњу
Филозофског факултета
Др Зоран Јовановић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Јасмина Шаранац Стаменковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Горана Ђорић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Марија Јовановић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Мирјана Илић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Миодраг Миленовић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Данијела Костадиновић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Лепојевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јасмина Ђорђевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Ивана Миљковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Милена Каличанин, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Бојан Благојевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Николета Момчиловић, наставник страног језика Филозофског факултета у Нишу
Мср Љиљана Скробић, асистент Филозофског факултета у Нишу

Организациони одбор

Др Гордана Ђигић, доцент, продекан за науку Филозофског факултета у Нишу
Др Драган Тодоровић, ванредни професор, продекан за финансије Филозофског факултета у Нишу
Др Небојша Милићевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Дејан Антић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Максимовић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Анка Михајлов Прокоповић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Мирјана Бојанић Ђирковић, асистент Филозофског факултета у Нишу
Др Виолета Џонић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Петра Митић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Милица Радуловић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Владимир Ђурић, асистент Филозофског факултета у Нишу
Мр Маја Стефановић, наставник страног језика Филозофског факултета у Нишу
Мср Нина Павловић, асистент Филозофског факултета у Нишу
Мср Иван Николић, асистент Филозофског факултета у Нишу
Мср Нина Судимац, асистент Филозофског факултета
Мср Бојана Пуцаревић, асистент Филозофског факултета у Нишу

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

НАУКА И САВРЕМЕНИ УНИВЕРЗИТЕТ 9

НОВИ ПРАВЦИ ИСТРАЖИВАЊА У ДРУШТВЕНИМ И ХУМАНИСТИЧКИМ НАУКАМА

Тематски зборник радова

Уреднице издања
Јасмина Шаранац Стаменковић
Љиљана Скробић
Мирјана Илић
Милена Каличанин

Ниш, 2020.

Рецензенти

Др Бисера Јевтић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Весна Николић, редовни професор Факултета заштите на раду у Нишу
Др Горан Максимовић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Драгомир Бонцић, научни саветник Института за савремену историју у Београду
Др Зорица Станисављевић Петровић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Марина Матејевић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Надежда Јовић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Славиша Недељковић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Снежана Милосављевић Милић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Татјана Пауновић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Виолета Џонић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Данијела Костадиновић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Данијела Петковић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Дејан Марковић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Драгана Павловић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Зоран Станковић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Иван Бецић, виши научни сарадник Института за српску културу у Лепосавићу
Др Ирена Љубомировић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Ирена Цветковић Теофиловић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Јасмина Ђорђевић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Јовановић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Максимовић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Марија Јовановић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Милена Каличанин, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Мирко Ивковић, ванредни професор у пензији Универзитета у Бањој Луци
Др Мирослав Пешић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Ана Јањушевић Оливери, доцент Филозофског факултета у Косовској Митровици
Др Анка Михајлов Прокоповић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Бојан Благојевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Владимир Ђурић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Дејан Антић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Драгана Јовановић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Душан Тодоровић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Ивана Миљковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Ивана Митић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Ивана Стојановић Прелевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јасмина Шаранац Стаменковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Лепојевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Петровић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Љиљана Јанковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Љиљана Петровић, доцент Факултета уметности у Нишу
Др Марија Вујовић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Марија Марковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Наташа Симеуновић Бајић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Николета Момчиловић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Татјана Трајковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Татјана Трајковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Урош Шешум, доцент Филозофског факултета у Београду
мр Дамјана Панић, асистент Филозофског факултета у Нишу

САДРЖАЈ

I ИСТОРИЈА И ДРУШТВЕНО ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ

Уводна реч уредника (Јасмина Шаранац Стаменковић и Љиљана Скробић)	11
---	----

ИСТОРИОГРАФИЈА И САВРЕМЕНО ДРУШТВО И ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ БАЛКАНСКОГ ПОЛУОСТРВА КРОЗ ВЕКОВЕ (ОД АНТИКЕ ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА)

Влада Станковић: ИМА ЛИ ИСТОРИОГРАФИЈА „ЗАДАТАК” ДАНАС?	15
Младен Живић: ИСТОРИЈСКИ ЗНАЧАЈ НАТПИСА НА ЗМИЈСКОМ СТУБУ ИЗ ДЕЛФА	23
Предраг Мутавцић, Мерима Кријези: ЈЕЗИК КАО ИСТОРИЈСКИ ПОДСЕТНИК – О ЕТНОНИМУ ТУРЧИН У ФРАЗЕОЛОГИЈИ ГРКА, АЛБАНАЦА И СРБА	33
Милош Ђорђевић: ИНФРАСТРУКТУРНЕ ИНОВАЦИЈЕ У СРБИЈИ У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ 18. ВЕКА	49
Бојан Панић: ПОМОЋ КНЕЗА МИЛОША ЦРКВАМА И МАНАСТИРИМА ВАН КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ (1831-1838)	59
Ненад Анжел: ЗНАЧАЈ ОСНИВАЊА СЕЊСКОГ РУДНИКА ЗА ИНДУСТРИЈСКИ И ПРИВРЕДНИ РАЗВИТАК СРБИЈЕ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	73
Мирослав Пешић, <u>Божица Младеновић</u> : ЗАСЕДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ У КРАГУЈЕВЦУ И ДОНОШЕЊЕ ПРВОГ ЗАКОНА О СЛОБОДИ ШТАМПЕ 1870. ГОДИНЕ	81
Никола Арсић: ПИСМО ЂОРЂА МЛАДЕНОВИЋА КНЕЗУ МИЛАНУ ОБРЕНОВИЋУ ИЗ 1870. ГОДИНЕ	93
Ирена Љубомировић: ВУЛИЋЕВО ВИЂЕЊЕ ДЕЛА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ ЕЛИТЕ С КРАЈА XIX И ПРВЕ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА	101
Славољуб Станковић: ИНЖЕЊЕРИЈСКИ ПУКОВНИК ПЕТАР (АЋИМА) ПРОКИЋ (Крагујевац, 20. 06. 1875-03. 02.1952, Београд), ЗАВЕРЕНИК ИЗ МАЈСКОГ ПРЕВРАТА, ДВОСТРУКИ ВИТЕЗ ОРДЕНА КАРАЂОРЂЕВЕ ЗВЕЗДЕ...	115
Александар Миљковић: КРИЈУМЧАРЕЊЕ ОРУЖЈА ИЗ СРБИЈЕ И ЊЕГОВА ПРОДАЈА АРБАНАСИМА У КОСОВСКОМ ВИЛАЈЕТУ 1905-1906. ГОДИНЕ	125

Дејан Антић: ПОДЕЛЕ И ПОТРЕСИ У ВМОРО-у (1904-1908)	139
Иван Ристић: АКТИВНОСТИ ВМОРО-а ИЗ АЛБАНИЈЕ ПРОТИВ КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА	151
Бојан Симић: АТЕНТАНТ У НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ МАРТА 1936. ГОДИНЕ – ПОЗАДИНА, СУДСКИ ПРОЦЕС, ПОСЛЕДИЦЕ	163

САВРЕМЕНЕ ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ АНТИЧКЕ ФИЛОЗОФИЈЕ

Душица Ђокић: САВРЕМЕНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ У ТУМАЧЕЊУ АРИСТОТЕЛОВЕ ТЕОРИЈЕ О ДУШИ	177
Тамара Плећаш: СТОИЧКА ТЕРАПИЈА ПРЕКОМЕРНИХ ЕМОСИЈА И САВРЕМЕНЕ РОЛЕМИКЕ	191

МЕТОДОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ САВРЕМЕНЕ ФИЛОЗОФИЈЕ

Milica Smajević: PROSVEĆENOST U KANTOVOJ MISLI – METODOLOŠKE PRETPоставKE I AKTUELNOST U SAVREMENOJ FILOZOFIJI	205
Vanja Subotić: EXPERIMENTAL TURN IN ORDINARY LANGUAGE PHILOSOPHY OR HOW I LEARNED TO STOP WORRYING AND LOVE EMPIRICAL TESTING OF INTUITIONS.....	217

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ У ПЕДАГОГИЈИ

Марина Матејевић, Александра Видановић, Марија Ђорђевић: ВАСПИТНИ СТИЛ ОЧЕВА У КОНТЕКСТУ ПОРОДИЧНЕ ФУНКЦИОНАЛНОСТИ	229
Весна Николић, Тамара Вукић: ОДРЖИВИ РАЗВОЈ КАО ИЗАЗОВ САВРЕМЕНОГ УНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА	247
Марија М. Јовановић, Весна Љ. Минић: СЕМИНАР КАО ДИДАКТИЧКА ФОРМА УСАВРШАВАЊА НАСТАВНИКА ...	265
Милан Станковић, Марјан Миланов: МУЛТИФУНКЦИОНАЛНА ОСНОВНА ШКОЛА – ОД ИДЕЈЕ ДО ПРАКСЕ	281
Zoran B. Stanković, Jelena S. Osmanović, Milica M. Dimitrijević: RAZVOJOBRAZOVNE TEHNOLOGIJE I IKT GRUPE PREDMETA U VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU: Predmetna analiza zastupljenosti u Srbiji i okruženju	297
Jelena Maksimović, Danijela Milošević: TEORIJSKA ANALIZA UTICAJA MEDIJA NA VRŠNJAČKO NASILJE	311
Dragana Jovanović: PREGLED I ANALIZA SAVREMENIH ISTRAŽIVANJA BARIJERA PARTICIPACIJE ODRASLIH U OBRAZOVNIM AKTIVNOSTIMA	323

ПСИХОЛОГИЈА И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА

Mila Dosković, Igor Ranisavjev: DOŽIVLJAJ TELA, SAMOPOŠTOVANJE I KVALITET ŽIVOTA STUDENATA PSIHOLOGIJE I STUDENATA FAKULTETA SPORTA I FIZIČKOG VASPITANJA	343
--	-----

МЕДИЈИ ПРЕД САВРЕМЕНИМ ИЗАЗОВИМА

Marija Z. Vujović: REPREZENTACIJA ŽENA NA FOTOGRAFIJAMA U DNEVNOJ ŠTAMPI U SRBIJI	361
Anka Mihajlov Prokopović: DRUŠTVENI MEDIJI, MLADI I VESTI: NOVI MODEL RECEPCIJE INFORMATIVNOG SADRŽAJA	373
Plija Milosavljević: VIDEO IGRE KAO NOVI MEDIJ – STAVOVI STUDENATA NOVINARSTVA U SRBIJI	385

II НАЦИОНАЛНА ФИЛОЛОГИЈА

Уводна реч уредника (Мирјана Илић)	403
Милица Михајловић: БАЛКАНИСТИЧКЕ ОДЛИКЕ ПОЕТСКИХ ЗБИРКИ МИРОСЛАВА ЦЕРЕ МИХАЈЛОВИЋА	405
Јована Стевановић: СЕМАНТИЧКА АДАПТАЦИЈА ЛЕКСИКЕ У ГОВОРИМА ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОБЛАСТИ	423
Александра Антић: МОРФОЛОШКЕ ОДЛИКЕ ЈЕЗИКЕ БАРАЊСКОГ ПРЕПИСА ДУШАНОВОГ ЗАКОНИКА	439
Данијела Ђорђевић, Тијана Весић Павловић: УПОТРЕБА ДЕКОМПОНОВАНОГ ПРЕДИКАТА У НАУЧНИМ РАДОВИМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	455
Марија Слобода: ЕПОХА ИЗ УГЛА КЊИЖЕВНЕ ПЕРИОДИКЕ: СРПСКИ РЕЛАИЗАМ	469
Биљана Солеша: ЛИКОВИ УЧИТЕЉИЦА У ПРОЗИ СРПСКОГ РЕАЛИЗМА	481
Мирјана Бојанић Ћирковић: СИГНАЛИЗАМ У РОМАНУ ШАМАНИЈАДА СЛОБОДАНА ШКЕРОВИЋА	497
Милица Перић: УСПОМЕНА НА РОДИТЕЉЕ - РОМАН ЦИНК ДАВИДА АЛБАХАРИЈА ИЛИ ГУБЉЕЊЕ У ВИШКУ СВЕТОВА	511

III СТРАНЕ ФИЛОЛОГИЈЕ

Уводна реч уредника (Милена Каличанин)	523
Vladislava Gordić Petković: KNJIŽEVNOST U DOBA TEHNOLOŠKE EKSPANZIJE: REVALORIZACIJA REALIZMA	527
Ljiljana Marković: MOOK – NEŠTO NOVO ‘POD NEONOM’ – STUDIJA SLUČAJA	541
Велимир Илић, Ненад Благојевић: КОРИШЋЕЊЕ КЊИЖЕВНОСТИ НА ЧАСОВИМА РУСКОГ ЈЕЗИКА У СРПСКОМ ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ СА ЦИЉЕМ РАЗВИЈАЊА МОТИВАЦИЈЕ ЗАУЧЕЊЕ РУСКОГ	555
Јелена Лепојевић: СУПСТАНТИВАТИ У ОКВИРИМА ПРОГРАМА ЗА СРЕДЊУ ШКОЛУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	565
Весна Космајац: СЕМАНТИКА ГЛАГОЛА ИЋИ И ЊЕГОВИХ ДЕРИВАТА У РАЗЛИЧИТИМ ЖАНРОВИМА НА МАТЕРИЈАЛУ РУСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА	577
Катарина Кржељ: ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА У СИЛАБУСИМА ЗА НЕМАЧКИ ЈЕЗИК СТРУКЕ	591
Daniјela Đorović: USMENE PREZENTACIJE STUDENATA U NASTAVI ITALIJANSKOG KAO JEZIKA STRUKE	607

СИГНАЛИЗАМ У РОМАНУ *ШАМАНИЈАДА* СЛОБОДАНА ШКЕРОВИЋА

Сажетак: Слободан Шкерковић један је од афирматора и данас најзначајнијих писаца сигналистичког романа. Предмет рада је анализа жанровских карактеристика првог Шкерковићевог романа, *Шаманијада*, са циљем да се укаже не само на темељ Шкерковићеве поезике сигналистичког романа, већ и да се истакне *differentia specifica* овог уметничког жанра. Стога се у раду највећа пажња посвећује анализи сигналистичког метода обликовања и рецепције романа *Шаманијада*, али се не губи из вида контекстуализација ових поступака унутар обухватније поезике сигнализма као уметничког покрета. Анализом облика приповедања и представљања слике света у роману *Шаманијада*, поступака обликовања књижевног лика, функционализације говора, игре и музике, уједно темељних сигналистичких појмова и средстава, долази се до закључка да сигналистички роман, иако каткад нивелисаних граница према научној фантастици, филозофском дијалогу, сигналистичкој пемси, поетском и есејистичком роману ипак чини један засебан жанровски рукавац.

Кључне речи: сигнализам; сигналистички роман; *apeiron*; Слободан Шкерковић

1. Ка поезици сигналистичког романа

У тренутку „свођења рачуна” пројекта *сигнализам*, пола века од објављивања манифеста овог уметничког покрета,¹ с пуним правом се може рећи да је, уз низ вербално-визуелних жанрова сигналистичке поезије, сигналистички роман још један допринос књижевном, и шире – уметничком жанровском систему. Афирмацији сигналистичког романа допринели су не само зачетник овог уметничког правца, Мирољуб Тодоровић, романима *Тек што сам отворила пошту* (2000) и *Апеирон* (2013), већ и писци Миливој Анђелковић, Илија Бакић, Слободан Шкерковић и др. Поетика сигналистичког романа предмет је праксе и теорије сигнализма: сигналистички роман један је од рукаваца истраживања живота (односно његових *суштина*), промишљања потенцијала метода уметничког обликовања, коришћења технолошких иновација у процесу стварања и/или рецепције романеског стваралаштва и, шире, функције сигналистичких елемената у креирању значења. Паралелно са писањем романа, сигналистичко често есејистички, а каткад и студиозно и монографски промишљају поезику

¹ Мирољуб Тодоровић, Поезија – наука (Манифест песничке науке), *Поља*, год. 14, бр. 117/118, јун-јул 1968.

сигналистичког романа. Један од најзначајнијих сигналиста који праксом писања демонстрира теорију сигналистичког романа јесте Слободан Шкеровић.²

Као теоретичар и практичар сигнализма, Слободан Шкеровић својим сигналистичким романима које обликује „иницијални креатор текста”, а на мрежи путем реакције, коментара, предлога, наставака и других видова креативног учешћа настављају (дописују, гранају) читаоци/гледаоци/слушаоци/завереници, старом Бахтиновом закључку³ да је роман жанр у перманентном настајању дао је дословно значење. Садржајем својих сигналистичких романа Слободан Шкеровић кодификовао је и нови тип романеског јунака – *перцепције* чији је циљ регистровање и „шеринг” перципираних честица света (трена пројављивања апеирона, суштине) читаоцу/гледаоцу/слушаоцу коме су остављени сабирање информација, анализа и поимање.⁴

Свака песма, прича, сваки сигналистички роман нови је пут (начин, поступак) откривања суштине света и живота. Шкеровић је „утабао” више романеских стаза – *Тамну страну силе* (2013), *Земљофобију* (2013), *Невидљиви Марс* (2013), *Пројекат Брандон* (2015), *Кофер* (2015)... Капија ка свим Шкеровићевим сигналистичким романеским стазама јесте *Шаманијада* (2012). Усмеравајући се ка првом Шкеровићевом роману, уједно једном од првих сигналистичких романеских остварења, настојаћемо да новим увидима у сигналистичку поетику овог романа значајно проширимо доминантну рецепцију Шкеровићевих прозних дела као жанрова научне фантастике.⁵

2. Сигнал-форма *Шаманијаде*

Роман *Шаманијада* резултат је „приповедања” без мапе. Разложимо ли последњу синтагму, добићемо поетику у малом роману *Шаманијада*: ово дело не само да не приповеда наратор у класичном значењу те речи, већ се ни његов метод „излагања” приче не може сместити у оквире конвенционалног. Такође, и

² О Слободану Шкеровићу као теоретичару сигналистичког романа опширније в. Бојанић Ђирковић, 2018, стр. 18–22.

³ Уп. Бахтин, 1989, стр. 435–347.

⁴ Сигналистички уметник тежи ка универзалној комуникацији и стога у процесу обликовања свог дела често користи монтажу, визуелизацију, употребљава технологију (компјутер, интернет). Овај метод имплицира дигитално писменог читаоца као повлашћену категорију реципијената.

⁵ Шкеровићево романеско стваралаштво у контексту научне фантастике опширно су анализирали Илија Бакић („Враголасто врцаво врдање”, у: *Столеће сигнализма*, Београд: Everest media, 2014, стр. 102–105) и Василије Милновић („Тамна материја као алтернатива или смрт је оклеветана категорија”, у: *Визије сигнализма*, Београд: Everest media, 2017, стр. 192–202). У наведеним текстовима указано је на више жанровских одлика које Шкеровићеве романе приближавају жанру научне фантастике (отклон од традиционално схваћеног постојања, пародију света који нестаје, образованог читаоца као повлашћену, ауторску публику Шкеровићевог романа, вишедимензионалност света, стварности, укидање просторно-временских координата, тачније времена у класичном значењу и усмеравање истраживачког бића ка непредвидивом, планетарном и космичком, те на праву енциклопедију СФ референци присутну у Шкеровићевом делу, функције ликова аватара и др.).

сам појам приче у контексту овог романа треба ставити између наводника. Садржај *Шаманијаде* резултат је исијавања страсти за сазнањем, тачније, за сазнањима; страсти која „ликира, тражи смер и елементе с којима се судара, који исцрпљују, скрећу, преправљају, [...] страсти трошења.” (Шкеровић, 2012: 184).⁶ Тај „неко” који се „угурао међу елементе” (184), који „тренутно спознаје”, медијум је поменуте страсти и свег интуитивног, необјашњивог и неизрецивог мапирања „живота”. „Нити сам их [просторе, ликове – прим. аут.] дубио или вајао, него су они више обликовали мене” (191), један је од (само)свесних и (ауто)поетичких одређења метода представљања живота који је у основи романа *Шаманијада*. „Животу се може прићи на стохастички⁷ начин” (223), истакао је аутор у „Додатку: поступку настанка *Шаманијаде*”, и тиме још једном подвукао идеју свог романа и (само)свест о успешности њене реализације у *Шаманијади*.

„Страст је мрежа” (203), те се у свеопштем распрсквању („приче”) романа *Шаманијада* може наслутити извесно мапирање *необјашњивог*. У контексту *Шаманијаде*, поменуто „мапирање” може се описати као „отврдњавање искуства које је изгубило везу с растварачем.” (223). Нимало случајно употребили смо реч „описати”. Овим смо, заправо, осветлили једну од спона романа *Шаманијада* са темељом-источником сигналистичке поетике: резултат декодирања хаоса у *Шаманијади* релативно „читљивим”, визуелним и вербалним знацима, перципирања као игре (и игре као перципирања), напоредности, „случајних” спајања, а заправо сложених асоцијативних креација јесте приказивање „стања” живота и њихових семантичких тежишта, односно поетско одређење кључних појмова онога у шта смо, речено дискурсом Дисове песме, „пали”⁸ или, како то Шкеровић каже, „ступили” (37); живота. Стохастички поступак, било у контексту Тодоровићевог *Коњица-Љељена* (1969) где је афирмиран, било као начело обликовања *Шаманијаде*, изникло је управо из претходно наведеног сигналистичког темеља. У „Фрагментима о сигнализму” Миролуб Тодоровић (1984: 31–32) подвлачи да је у основи стохастичког поступка „демијуршка тежња за алогичном синтезом неспојивих потпуно супротних и супротстављених елемената реалног света.” А та синтеза није ништа друго до једно (случајно?) читање живота. У „стохастичком низу догађаја који се доживљавају као откровење непознатог и непредвидивог” (223) (односно животу, *Шаманијади* између којих се такође може ставити знак једнакости), као сре-

⁶ У наставку рада наводимо само бројеве страна издања романа *Шаманијада* наведеног у одељку „Литература”.

⁷ Стохастички метод најпре је демонстриран у сигналистичком циклусу песама *Коњиц-Љељен* Миролуба Тодоровића. Овај аутор уједно је први теоретичар стохастичких сигналистичких дела: „У стохастичкој поезији се, међутим, разбија реченица и то општим [...] кубистичким резовима, а текстуалне поетске целине често се формирају техником вербалног колажа. Реченички низови су недоречени, изглобљени прекинути у свом језичко-енергетском напону и сваки следећи стих је независна значењска јединица исказа.” (Тодоровић, 1986, стр. 58–60). Јулијан Корнхаусер (1984, стр. 75–97) као циљеве стохастичког метода издваја ефекат изненађења који је резултат игре конфронтације језичких сегмената; конституисање семантичке целине текста од понуђених језичких елемената читаочев је задатак.

⁸ Овде се мисли на иницијални стих Дисове песме *Тамница* („То је онај живот где сам пао и ја”).

диште издваја се *искуство*. Искуство (Еон) је и главни лик романа *Шаманијада* и *summa* (зборност, саборност)⁹ свих тренутних спознаја, односно свих тренутних искустава. Готово стохастички, искуство је сагледано у што више могућих релација¹⁰ (уједно, бинарних опозиција): у односу на рађање и умирање („чин” и „расчин”), телесно и духовно, кроз крик, говор и тишину, кроз звук праска, непосредно и посредовано, напоредно, између страха и узбуђења, кроз узрок и последице, кроз сва чула, кроз више живота, у реалној и натприродној стварности. *Шаманијада* је „путовање унутра које је около” (7), при чему је, како смо истакли, „тамо” мапирано зрима искустава уједињених талогом. „Прилазак издалека” (13) изабран је „да не буде недоумица о томе како ствари заиста стоје...” (13) Истовремено, животу (односно, ономе што сачињава живот) прилази се изнутра, тако што „јунак” романа постаје¹¹ та ствар коју жели испитати – перманентно променљив, у складу с природом, у континуираној мисији савладавања страха, истовремено присутан у два света догађања, у исти мах тренутан, вичан и вечан. Јунак (дечак окаринаш) који се све време растаче и губи, те сабира својим искуствима и сазнањима, персонификација је самог живота. Корак даље од стохастичког дела, ова „чворишта” – мапирања искустава у животу/са животом/изван живота корак су ближе прапочелу, *apeiron*-у чије је сигналистички суштинско одређење, у контексту песме, прецизно, а сликовито дао Мирољуб Тодоровић:

*На другачијим темељима
ван кохеренције
смисаоности [...]*

*апејронистичка песма
служећи се виртуозно речима
њиховим асоцијативним нитима
поетско-играчким искуством
трансцендира
гради*

*нову слику света
[...]
до унутрашњег понора
зрачног апејрона.*

⁹ У контексту романа *Шаманијада*, Збориште је оно за чим трага (или, боље речено, ка чему рони или се успиње) јунак овог дела. Његове спознаје воде до закључка да се Збориште може изједначити са хемијским елементима, планетама, чулним сензацијама, епистемама: Сунцем, водом, праском, додиром, осетом, суштином, животом, тамом. Разлагањем значења овог појма на Мало и Велико Збориште подвлачи се његова интуитивна, неизрецива и необјашњива природа. Уп. „Збориште је гром, непрекидна муња. Оно је тамо где нема протока времена, а ни мишљење се тамо не рачуна.” (76); збориште је „оно празно између звукова” (77) и др.

¹⁰ Ово се односи на одређење стохастичке песме у есеју Јелене В. Цветковић („Демистификација песничког чина и песник”): стохастичка песма је спој (састав) свих релација у којима се у оквиру једног текста појављује случајна асоцијација.

¹¹ Уп. „Мораш постати та ствар.” (9) и „Постани та ствар!” (10)

У *Шаманијади* се до прапочела путује стиснутих очију¹² и доживљајем покрета (односно живота). У самом доживљају покрета фокус је начело разликовања јер, како сведочи једно од искустава дечака окаринаша, живот је разлика између две форме постојања, „када се догоди скок” (18). Живот је управо тај тренутак упада (ступања) и доживљавања:

„Ступам у дан из неба, роса је смрзнута, гасим очи. Воденасто тело се покреће ходајући, али ја сам у праску Солнца, па затим у нестајању пешчаних валова у прашину. Низ дим до ватре, у ужарено угљевље. Враћам се у воденасто тело чулом равнотеже. Подићи ћу га сада и поставити у удолину, на обронак, у дебло храста. Тамо нек мирује неопажено, док се вијам низ лукове муња и густе облаке, у таму кроз кишу. [...] А када се то догоди, небеса се проломе, догоди се чудо, пошаст их пронесе кроз зенице, мимо замућених лица. Шта тражим у њима? Даљину до које допире погледом. Дубину, спремност на промену, да крену или одустану. Јер прави сусрет је тамо, изван сваког очекивања.” (36, 37)

Нимало случајно, средишњи мотиви цитираног доживљаја приказаног у поглављу „Електричне плетенице” јесу вода и дрво. Према Елијадином (2003: 156) тумачењу акватичних симбола, вода је *fons et origo* – резервоар свих могућности егзистенције; она претходи сваком стварању и у себе га упија. Вода је универзални скуп виртуелности (Елијаде, 2003: 156). У *Шаманијади*, лик-доживљај у облику капи воде трансцендира онострано (допире до даљине и дубине „изван сваког очекивања”). На сличан начин, доживљају тренутка распрскавања (преласка „из” „у”, пробијања опне, испуњења мере, одласка „тамо” – што су, у контексту *Шаманијаде*, синоними тренутку додира живота и смрти) посвећена су поглавља „Међуигра” (укупно четири са овим насловом), „Поглед из високог напона”, „Несвирање бубњара”, „Очи у мраку”, „Праскавица”, „Тајна додира” и др. У цитираном одељку (доживљају распрскавања), и дрво је симбол укупног (космичког) живота. Тама¹³ у наведеном одељку (нимало парадоксално) осветљава „неизрециву намеру” (37), односно тренутну спознају лика – доживљаја и још једно плус-искуство на „путу” виђења *свега*. А пут је, како исписује аутор *Шаманијаде*, „ту, на месту суочавања.”; „Онај ко то види, сасвим сигурно има снаге да пређе читав пут.” (107). *Шаманијадино* „неповерење” у речи још једном нас враћа извору – ситуацији пре појаве писма, када су се догађаји и сећања преносили сликом. Заправо, својим садржајем *Шаманијада* је отишла даље од ове праситуације јер је слику супституисала далеким шапатам доживљаја, осећања и задовољства. Емоције су темељ религије и уметности – имплицитно подвлачи *Шаманијада*. А темељ уметности и религије, осет, уједно је шаманска нит романа којом се јунак успиње („бели шаманизам”) и силази („црни шаманизам”)¹⁴ до безузрочне спонтаности.

¹² Тама као пут до спознаје је лајтмотив и потоњег Шкеровићевог романа, *Тамна страна силе*. „Не могу лажи да стигну са тамне стране.” – више пута апострофира Џо у поменутом роману.

¹³ Уп. „Када су ствари лишене извора светлости – тада је све заиста јасно.” (26)

¹⁴ Ово се односи на тумачење М. Елијаде (1990: 149–152) по коме се вантелесно путовање шамана (у трансу) ка горњим световима, односно успињање, без обзира на врсту чулних стимуланса,

3. Сигнали (*key words*) романа *Шаманијада*

Све сензације и асоцијације које су њима подстакнуте у *Шаманијади*, готово по стохастичком методолошком кључу могу се груписати у/око неколико („Зборних“) појмова:

а) *говора* као нечега што не припада „тамо“ (оностраном, вечном, суштинском; апејрону) најпре због тога што је у његовој природи тежња ка поравнању ствари и уједињењу искустава и разумевања. Говор је честа тема сигналистичке, истраживачке поезије. Сигналистичко упојмљавање говора, између осталих, дао је Љубиша Јоцић у истоименој песми:

*Говор је трагедија енергија говора
говор-писмо је трагедија језика
писмо-говор језик шири и доводи до прекомерности
телесност језика која се исказивала у жудњи
лудило песништва ишчезава у прекомерности.*

Шаманијада низу одређења говора додаје да управо доживљај пролази опну прекомерности и ослобађа енергију „говора“; да је искуство телесност језика и талог (шаман)живота. Питање: Где је почетак песме, приче? *Шаманијаду* доводи у још једну сигналистичку дијалогску релацију, овога пута са Тодоровићевим истоименим фрагментом. Мирољуб Тодоровић (1981)¹⁵ почетак песме види у „првобитном хаосу, материји, енергији и сили, безглавом кретању молекула, магнетном дејству планета, звезди успламтелог језика, кипућим имагинацијама; ватри и земљи, ваздуху и води, угљенику и електронима, кисеонику и живи, руди и светлости, сунцу и кристалима“ који „мешајући се, сударајући се, распрскавајући се, умирући и рађајући се у бесконачним варијантама са несазнатљивим језицима окренути су подједнако и своје крају и своје почетку.“ Аутор *Шаманијаде* почетком песме, приче сматра доживљај и (про)виђење тог судара, праска, распрскавања живота и смрти, живота у смрти – и обратно. А процесуалност и кретање који су у основи Тодоровићеве и Шкеровићеве поетике сигналистичког дела одлике су апејрона као филозофске категорије.¹⁶ Овим се *Шаманијада* позиционирала у пресек две праве апејронистичког сигналистичког троугла: Тодоровић – Шкеровић – АПЕЈРОН.

назива чистим („белим“) шаманизмом, док се супротни силазак ка злим духовима назива „црним“ шаманизмом. Уп. и: Џон Букер, 2006: 12.

¹⁵ Разлог за ненавођење броја стране Тодоровићевих *Фрагмената о сигнализму* у парентези јесте изостанак бројчаног означавања појединих страна ове књиге.

¹⁶ Апејрон (грч. *apeiron*) у списима милетског филозофа Анаксимандра означава неограничено, бесконачно. Према учењу овог древног филозофа, све је настало из искуствено неодредивог прапочела (апејрона) и у њега се враћа. Супротности из којих, по тумачењу филозофа Анаксимандра настаје све постојеће, односно тај „стваралачки хаос“ међу кључним је елементима сигналистичке поетике. Мирољуб Тодоровић афирмисао је апејронску поезију (касније и роман *Апејрон*) као посебне врсте сигналистичких жанрова. О апејронистичким врстама сигнализма опширније в. Живковић, 1994: 151–171).

Идући даље од Платона који осуђује писану реч сматрајући је сенком живе и која једино може да „достојанствено ћути”,¹⁷ аутор *Шаманијаде* ни изговорену реч не сматра релевантном за „причање” приче о додиру живота и смрти, о спознаји и искуству, камену-темелцу овог романа. Прича нису графеме на папиру. Прича није ни оно што се преноси „с колена на колена”. Прича је оно што се доживљава својим унутрашњим бићем. Она остаје у нама, и само док је у нама има карактер сведочанства о додирима које настоји да спозна не само лик *Шаманијаде*, већ Човек, било древни, било савремени. У контексту *Шаманијаде*, прича = сама (с)твар = искуство. Она се не приповеда, она се (изнова) доживљава. Међутим, како ћемо показати у наредном одељку, то ново-доживљавање није збир сећања већ сигналистичко вишесмерно гранање у, на, испод, изван, увис. Онај ко доживљава (односно, прича сама) „опремљен” је *јакошћу* (несећањем) и *муњевотошћу* (ударима, сударима, распрскавањима, прточношћу). „Речи су празне уколико их поновиш – њих треба изговарати изнебуха, новим реченицама.” (60). У поетичкој равни романа Слободана Шкеровића, *Шаманијада* је још једна „реч” („прича”) изнебуха, још једна „тражилица” за одговорима на питања о месту сваког појединачног живота у смрти и вечности, односно сигнал једног искуства, доживљаја, распрскавања, растакања и поновног буђења. „Речима се не може тачно указати на искуство.” (27) – зато је „лик” романа постао сам доживљај, елемент у перманентном судару чије „бљеске” можемо опазити само затвореним, „унутрашњим” очима бића. „Има једна кратка прича. ’Било је сведока, али нису препричавали јер нису разумели.’” (136) – још једна је *Шаманијадина* потврда немоћи приче да пренесе доживљај (спознају, Једно). „Не реци све...” (212); осети! – једна је од порука сегмената романа који се односе на (не)моћ говора и снагу доживљаја. Опасност речи сликовито се може представити мотом поглавља „Несвирање бубњева”: „Дух је у кавезу / лебди над висинама”. „Кавез духа” је реч, а капија (ослобођење) су додир, звук, прасак...;

б) додира који се, у контексту *Шаманијаде*, не односи на телесни јер се тело у овом роману сагледава као „сила која троши дух да би се одржала. [...] Трошење, уништење духа – то је тело.” (105) У *Шаманијади* је тежиште на доживљају додира „живота и истовремено – смрти” (103) који (опет, нимало парадоксално) формира искуство-тело. „Искуство је моје тело.” (105) – спознаје лик-доживљај. Искуство је то бесмртно тело за којим жуди дечак-окаринаш; то тело је без коже, без осећаја, без сећања. Једини трагови на њему јесу трагови побеђеног страха (заправо, само тело-искуство супституент је страха) и муње јер тело (искуство) настаје у муњевитом додиру – покрету духа. „Од додира мајке до додира осталих – распростире се – глад!” (203) Глад-страст је она покретачка сила за спуштањем у телесност како би се она изнова могла „распрснути” и донети још једно искуство додира *са*, односно додира у оностраним, вечном, тамном. Додир, у контексту *Шаманијаде* сагледан као кретање ка распрскавању и тренутна спознаја искуства сусрета живота, смрти и поно-

¹⁷ Ово се односи на одељак Платоновог дијалога *Федар или о лепоти*.

вног рађања, на основу поменуте процесуалности може се упоредити са композицијом *da capo*: када стигне до одређене тачке (врха), лик-дживљај креће испочетка, али, пошто му је пређени пут већ познат, сваким новим преласком он врши рекапитулацију *искуства*. „Облик додира није облик свести, него је он слобода.” (218) – једно је од искуства додира јунака *Шаманијаде*. Додир је Збориште;

в) *свирке* као метафоре саме *Шаманијаде* јер у поетици Слободана Шкервића она означава и извор, и дух, и прелаз/преображај духа, све што испуњава, усмерава, а то је оно за чим трага лик *Шаманијаде*.¹⁸ „У свирању је било све: радост и туга, знање и заборав.” (25) Свирка се обликује уз праскање, узвике, крцкање жара и шум покрета, што јасно указује на њено онострано порекло: она долази из самог Зборишта и задржава своју природу пробоја, проласка и преласка која јој у „овде” и „сада” перманентно придаје повлашћено место. Свирка је у нарочитом односу са ветром („Он [ветар, прим. аут.] би изашао из мене као дах и свирао. Тако сам се играо.” (34)) Мотив свирке семантички усложњава претходне закључке о додиру као причи (почетку приче). Дах-ветар¹⁹ „пробија” уста дечака, али „излази” као звук окарине. „Стварно трајање свирке у другости није исто као у телесној стварности” (192), те је и звук окарине само тренутни (звучни) блесак оностраног. „Не мислити, свирати и ћутати” (191), доживљавати – поетика је приповедања *Шаманијаде*. Звук, чија је једна од варијаната прасак, метафора је вечног живота, односно, како ћемо касније показати, самог шамана („шамана”).²⁰ Док се тело растаче у процесе, звук траје. „Свирка је глас и тело.” (162); „свирка је проток” (177) – само су нека од апејронских *виђења* звука у *Шаманијади*. Тако се правим садржајем живота (у значењу вечног) у *Шаманијади* виде доживљај, осет и звук;

г) аватара. „Шетња аватара – у том грму лежи зец! Узимаш на себе мудрост или лудост других.” (211) У овом контексту појам *несећања* постаје јаснији: шетње (распрскавања, додири) лика-дживљаја носе талог искуства које се сталним нијансирањем кроз субјективне доживље (стохастичке, случајне) бриси ка општем, колективном, исконском, апејронском. Шетњу духа, као што смо истакли, покреће „страст која пикира, тражи смер и елементе с којима се судара, који исцрпљују, скрећу, преправљају. [...] Та страст трошења.” (184) У овом контексту, „трошење” се односи на „упаде” у тела (животе), њихова „коришћења” и огољавање случајних „судара” до доживљаја. „Рецимо да је крв аватар, да су хормони аватар, да је алкохол аватар. Мешају се: час један, час други, час трећи... тако им је љубав променљива, неухватљива, неизрецива.” (201) „Аватари” су те праве линије у чијим пресецима се може доживети бље-

¹⁸ Додаћемо да је семантика звука као извора настанка света и суштине истог у роману *Шаманијада* у сагласју са шаманистичком религијом.

¹⁹ Појмом *ветар* овде се алудира на онострано.

²⁰ Уп. „А затим, у праску, догоди се, поново, свет.” (152)

сак вечности.²¹ Око тих „правих линија” (пута од живота ка смрти) вијуга се страст (интуитивни нагон ка неизрецивом) која сваки бљесак (доживљај) чини интензивнијим (дубљим, вишим, светлијим). Аватар као алатка (*tool*) за остварење прелаза из једног света у други присутна је и у (хронолошки) наредном Шкеровићевом роману, *Тамној страни силе*;

д) игре. „Ми имамо много извора сазнања. Права џунгла!” (153) *Шаманијада* се управо поиграва тим изворима сазнањима; истражује њихове дубине и висине и то у једном одсечку пута без краја. У том истраживању (=стварању), игра је средство којим се описује и организује простор, што је у потпуности корелативно са сигналистичком поетиком. Игри се и овде даје озбиљна, „апејронска” мисија: најпре, игра је средство испитивања сопствених могућности сазнања, али и кључни метод („пут”) доласка до Једног. У *Шаманијади* мотив игре развија се и дечаковом свирком која је изнова чин обликовања-стварања простора и шаманским трансом (преласцима, „пробијањима опни”) и „рекапитулацијама” (поновним преласком пута који се већ налази у искуству те којим шаман сада влада као извесном *творевином*).

4. Јунак-сигнал

„Свако то може, не мора да буде шаман.” (7) – овим се већ на првој страници романа релативизује појам шамана као главног јунака Шкеровићевог романа. Заправо, ова реченица је сигнал читаоцу да се упуту ка смеровима појма којим је обједињен лик романа. Реч обједињен употребили смо тенденциозно: њоме отварамо један од смерова разумевања главног лика Шаманијаде и поступка његовог обликовања. Уџбеничке дефиниције шамана, присутне у историјама религије, налазе да се овим појмом означава надахнути и харизматични појединац који поседује моћ да призива и контролише духове, те да путује изван сопственог тела; у стање трансa уводе га чулни стимулациони ритмичко бубњање, плес, дувачко, алкохол, халуциногене супстанце и др. (Боукер, 2006: 11–12) *Шаманијадин* дечак-окаринаш је дух у покрету и збир искустава које перманентно стиче путовањем кроз животе. И сам аутор је у „Додатку *Шаманијади*” овај роман одредио као „шетњу аватара уз посредовање искуства.” (233) Иако је стимуланс поменутих путовања изван самог лика („речено му је”, 7), иако је сам пут непредвидив, без мапе, јунака романа ипак можемо назвати делатним: иако се непрестано „аватарски” мења, у сваком новом „руху”, у свакој стварности он носи траг претходног искуства које сада продубљује, проширује, просветљује. То је прва сигналистичка нит у карактеризацији дечака-окаринаша: он је оваплоћење процеса, перманентног истраживања (игре), односно самог темеља сигнализма као уметничког правца. „Ми смо истовремено и препуштени и делатни” (223) – још једна је сигналистичка мисао, или, боље рећи

²¹ Ово је алузија на поглавље „Праве линије и бесконачност” романа *Шаманијада*.

сигналистички *осет* јунака *Шаманијаде*.²² У стању свесности, једина потреба јунака јесу „још времена и простора” (22) како би у њима пронашао још зрнаца (са)знања. „Још времена и простора” уједно је одржање постојања намере која се, у контексту *Шаманијаде* може (додуше, не у потпуности) изједначити са интуитивношћу, „промишљеним слепилом”, хитњом што је, у природи сигналистичког споступка стварања као истраживања.

Дечак-окаринаш у себи има нешто „плазматично”; заправо, захваљујући истовремености и присутности, може се назвати оваплоћењем оне сцијентистичке сигналистичке тежње да се дело изрази у области плазме. Крећући се у свим смеровима (у дубину, кроз времена (животе), ка висини, хоризонтално – кроз просторе), јунак постаје фрактал (или фрактал постаје јунак?) чији је сваки делић одраз Искуства за којим се трага путем низа субјективних устисака (тренутних спознаја).

4.1. Звездозанац

У поглављу „Збег у прошлост” п(р)ојављује се сигналистички лик – топос, транстекстовно означаван као Звездомор, Звездан и др. (Тодоровић, 1969). Док у Тодоровићевој поеми *Пут у Звездалију* концентрисање звукова постаје поступак обликовања дела, у *Шаманијади* је Звездани човек сам звук, Збориште, бестелесни шапат оностраног, „снажно присуство наткриљено” (87) над ликом. У доживљају Звезданог човека у *Шаманијади* преовладава црвена боја, што га повезује са изгарајућим Сунцем и ватром. Такође, црвеном бојом указује се на силину и топлину осећаја дечака-окаринаша у сусрету са Звезданим човеком (или, боље рећи у његовом окриљу). Сличан утисак сигнализиран је у Тодоровићевој песми *Незвезд*: „Звездан мојим срцем незвездомерјем плутан”. Заједнички једном и другом приказу „звездомерја” јесте ефекат звучања: Шкеровићево Збориште пуцкета и хучи, а Тодоровићев звездосад (звездораван) „спава рушним звездокопима”, осветљен временом – жаром (*Незвезд*).

5. Закључак

Закључимо ли да је средишња тема сигналистичког романа истраживање суштине (односно суштина) живота, нећемо рећи ништа ново јер опште теме рађања, љубави, смрти, радости предмет су књижевности од њеног настанка. Међутим, оно по чему се сигналистички роман издваја јесте начин обраде наведене теме. Попут руских формалиста на које се често позивају у својим есејима, сигналистима је важно да ствари буду *виђене*; стога и они онеобичавају свој поступак како би рецепијента преусмерили са аутоматизма препо-

²² Ум (мисли) у *Шаманијади* сагледава(ју) се као препрека на путу познања вечног, оностраног, живота: „Био је потпуно без мисли и потпуно без осећања. Уместо сећања имао је искуство, уместо будућности, имао је, опет, искуство.” (53). Уп. и: „Мисли не трају и нема ко да их памти.”; „Будите слепи, живите своје замисли, осећајте срећу изван домањаја светлости.” (55).

знавања ка продуженој перцепцији. Најзначајнији допринос Слободана Шкеровића сигналистичком роману налази се у кодификовању новог типа перманентно променљивог јунака – перцепције који (не губећи везу са традицијом сигналистичке поетике, о чему смо писали у претходном одељку) собом демонстрира стохастички метод сагледавања живота. Он се растаче, губи, сабира искуства, постаје (с)твар коју жели да испита (у једном тренутку то је кап воде). Овај јунак у перманентном „развоју” (тачније, сакупљању перцепција и искустава) гласноговорник је сигналистичке поетике Слободана Шкеровића: било Шаман, Јунак Са Тамне Стране, Земљофоб, Кофер, како се може номинализовати у различитим Шкеровићевим романима, он је увек један те исти Еон, док залихе његовог искуства перманентно проширују и продубљују грађу за сабирање живота које је остављено читаоцу. Прототип јунака сигналистичког романа јесте сам сигналиста у перманентном истраживању живота и метода којима се он може (с)познати. „Научност” у обликовању јунака и шире, у форми романа, налази се и у структурном огледању са древним античким филозофијама постанка света: аналогно апејронистичкој поетици Анаксимандра, структура романа је спој перманентних супротности, успињања и силазака јунака. И сам јунак апејронски је спој супротности (искустава у оностраном и ононостраном) које нимало нису у колизији, већ пре у деридијанској игри елементарна једне „затворене” структуре, живота. Дијалектика на коју смо имплицитно указали говорећи о садржају *Шаманијаде*, овај роман значајно је приближила филозофском дијалогу; међутим, изостанак „гласноговорника”, спољашњег, објективног, свезнајућег опсерватора, односно пуштања „саме ствари” да се испољи, у исти мах *Шаманијаду* удаљава од платоновских сократовских дијалога. Не само „покушај” доласка до суштине света, већ и читави пасажии романа Слободана Шкеровића блиски су есејистичком методу и стилу. Међутим, оно што овај роман удаљава од „свеобухватности и истинитости” ка којима претендују есејистички романи јесте задовољавање једним „покушајем” и бар једним „блеском” суштине. Искуства јунака Шкеровићевог романа, груписана на сигнале игре, звука, музике, говора, осета, увек су, парадоксално, крцата и отворена, а складиштена на међи два света догађања. Без обзира на то да ли сакупља искуства у синхронији или у дијахронији, од прапочела до далеке будућности, Шкеровићев сигналистички романескни јунак перцепција успева да нас уведе у опште и суштинско, у суму живота.

Извори

Јоцић, Љ. (1978). Говор. *Поља*, год. 24, бр. 230 (април 1978), 19.

Тодоровић, М. (1967). Пут у Звездалију. *Градина: часопис за књижевност, уметност и друштвена питања*, год. 2, бр. 1 (1967), 8–10

Шкеровић, С. (2012). *Шаманијада*. Београд: Everest Media.

Литература

- Бакић, И. (2013). Враголасто врцаво врдање (Слободан Шкерковић, *Тамна страна силе*, Београд: Everest media, 2013). У: З. Стефановић (ур.). *Столеће сигнализма: зборник радова поводом 55 година од идеје сигнализма/сцијентизма/ и 45 година од оснивања сигнализма као организованог неоавангардног стваралачког покрета*, 102–105.
- Bahtin, M. (1989). *O romanu*. Prevod Aleksandra Badnjarevića. Beograd: NOLIT.
- Бојанић Ћирковић, М. (2018). Поетика сигналистичког романа Слободана Шкерковића. *Златна греда*, год. XVIII, јануар/фебруар 2018, 18–22.
- Bouker, Dž. ur. (2006). *Kembridž ilustrovana istorija religije*, prevod Branislava Kovačevića i Nataše Milivojević, Novi Sad: Stylos.
- Elijade, M. (1990). *Šamanizam i arhajske tehnike ekstaze*. Prevod Zorana Stojanovića. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Елијаде, М. (2013). *Свето и профано*. Превод Зорана Стојановића. Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана Стојановића.
- Živković, Ž. (1994). *Signalizam: geneza, poetika i umetnička praksa*. Paraćin: „Vuk Karadžić”.
- Корнхаусер, Ј. (1984). Стилистички приступ сигналистичкој поезији. У: Б. Рајчић, *Сигнализам у свету*, Београд: Београдска књига, 1984, 75–97.
- Milnović, V. (2018). Tamna materija kao alternativa ili smrt je oklevetana kategorija. U: Z. Stefanović (ur.), *Vizije signalizma*. Beograd: Everest media, 2017, 192–202.
- Тодоровић, М. (1981). *Фрагменти о сигнализму 1966–1980*, ТЕХТУМ. Горњи Милановац.
- Тодоровић, М. (1984). *Сигнализам авангардни стваралачки покрет*. Београд: Културни центар Београда.
- Тодоровић, М. (1986). *Певци са Бајлон-сквера*. Београд: Ново дело.

Миријана Боянич Чиркович

СИГНАЛИЗМ В РОМАНЕ *ШАМАНИЈДА* АВТОРА СЛОБОДАН ШКЕРОВИЧА

Резюме: Слободан Шкерович является одним из афирматоров сигналистического романа. Предметом работы является анализ жановых характеристик первого романа Шкеровича, *Шаманияда*, с целью чтобы указать на базис поэтики сигналистического романа Шкеровича, но и чтобы подчеркнуть *differentia specifica* этого художественного жанра. По этому, самое большое внимание в работе освящено анализу сигналистического метода формирования и рецепции романа *Шаманияда*, но при этом не надо отбарсивать контекстуализацию этих поступков внутри поэтики сигнализма как художественного движения. Анализом формы

рассказывания и презентации картины мира в романе *Шаманияда*, затем поступков формирования литературного образа, функционализации речи, игры и музыки одним словом основных сигналистических понятий и средств приведет к заключению что сигналистический роман не смотря на то что у него иногда рубежи изнивелированы к научной фантастики, философском диалоге сигналистическом стихотворении, поэтическом и эсеистическом романе, сигналистический роман является отдельным жанром.

mirjana.bojanic.cirkovic@filfak.ni.ac.rs

Тематски зборник радова
са деветог међународног научног скупа
одржаног 9. новембра 2019

НАУКА И САВРЕМЕНИ УНИВЕРЗИТЕТ 9
НОВИ ПРАВЦИ ИСТРАЖИВАЊА У ДРУШТВЕНИМ И
ХУМАНИСТИЧКИМ НАУКАМА

Издавач
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

За издавача
Проф. др Наталија Јовановић, декан

Лектор
Маја Д. Стојковић

Лектор радова из историје
Маја Коцић

Корице
Дарко Јовановић

Прелом
Милан Д. Ранђеловић

Формат
17 x 24 cm

Израда ЦД-а
Филозофски факултет у Нишу

Тираж
60 CD-а

Ниш 2020.

ISBN-978-86-7379-553-9

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

930.85(497)(082)(0.034.2)
81-115(082)(0.034.2)
811.163.41(082)(0.034.2)
37.01(082)(0.034.2)
316.774(082)(0.034.2)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Наука и савремени универзитет (9 ; 2019 ; Ниш) Нови правци истраживања у друштвеним и хуманистичким наукама [Електронски извор] : тематски зборник радова [са деветог међународног научног скупа одржаног 9. новембра 2019] Наука и савремени универзитет 9, [(2019)] / уреднице Јасмина Шаранац Стаменковић ... [и др.]. - Ниш : Филозофски факултет Универзитета, 2020 (Ниш : Филозофски факултет Универзитета). - 1 електронски оптички диск (CD - ROM) : текст ; 12 cm. - (Библиотека Научни скупови / [Филозофски факултет, Ниш]) Системски захтеви: Нису наведени. - Текст ћир. и лат. - "Зборник радова ... са научног скупа ... у Нишу, 9. новембра 2019. ... ---> Предговор. -

Тираж 60. - Напомене и библиографске референце уз радове. -

Библиографија уз сваки рад. - Summares.

ISBN 978-86-7379-553-9

1. Додат. насл.

а) Културна историја -- Балканске државе -- Зборници б) Српски језик -- Зборници в) Компаративна лингвистика -- Зборници г) Педагогија -- Зборници д) Масовни медији -- Зборници

COBISS.SR-ID 29198601